

MEVLÂNÂ CELÂLEDDÎN-i RÛMÎ

Mecâlis-i Seb'â
(YEDİ MECLİS)

Farsça aslından çeviren
Mehmet Kanar

Bilge
Kültür·Sanat

MEHMET KANAR

1954 yılında Konya'da doğdu. İlköğrenimini doğduğu şehirde, orta ve yüksek öğrenimini İstanbul'da tamamladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Şarkiyat ve Türkoloji eğitimi aldıktan sonra mezun olduğu bölümde asistan, doçent ve profesör oldu. İran Cumhurbaşkanlığı'nca Fars dili ve edebiyatı alanındaki çalışmaları dolayısıyla "Yılın Araştırmacısı" seçildi. Emekliye ayrıldığı 2007 yılından beri Yeditepe Üniversitesi'nde görev yapmaktadır. Kanar sözlük, gramer, tenkidli metin neşri, çeviri, sadeleştirme, öyküleştirme, dil öğrenim seti çalışmaları yapmaktadır.

MEVLÂNÂ CELÂLEDDÎN-İ RÛMÎ

On üçüncü yüzyılda yaşayan Mevlânâ Anadolu Selçukluları, Moğollar ve Harzemşahlar arasında çetin mücadelelerin geçtiği bir dönemde yetişti.

Mevlânâ'nın babası Belhli Muhammed Bahâeddin Veled'dir. Onun Halife Ebûbekir'in soyundan geldiği rivayetinin gerçeğe bir ilgisi yoktur. O zamanın töresine göre herkes soyunu ya bir din büyüğüne ya da saygın birine bağlamak isterdi.

Aydın fikirli, bağınazlığa karşı tavır koyabilen bir yapıda olan Bahâeddin Veled, Belhlilerle fikir ayrılığına düştüğünden, Moğol saldırılarını da bahane ederek hacca gitmek üzere 1221 yılında Belh'i terk etti. Arasında bugünkü Karaman ili olan Lârende de dâhil olmak üzere çeşitli yerleri dolaştıktan sonra 1228 veya 1229'da Konya'ya geldi. Burada iki yıl süreyle vaaz verdikten sonra 12 Ocak 1231 tarihinde vefat etti.

Mevlânâ Celâleddin Rûmî mevcut rivayetlere göre 30 Eylül 1207 tarihinde Türklerin, Farsların, Peştûların ve başka kavimlerin yaşadığı, o dönemin ticaret yolu kavşağında bulunan Belh'te doğdu. Çocukluk ve ilk gençlik yıllarını Belh'te ve ailesinin uzun seyahati sırasında uğradıkları yerlerde geçiren Mevlânâ, annesi Mümüne Hatun'un mezarının bulunduğu Lârende'de Hâce Lâlâyı Semerkandî'nin kızı Gevher Hatun ile evlendi. Sultan Veled ve Alâeddin Çelebi adlı çocukları bu eşinden dünyaya geldi.

Babası Bahaeddin Veled ölünce müritleri Mevlânâ'nın etrafında toplandı. Bir yıl sonra babasının halifesi Seyyid Burhanneddin Muhakkık-ı Tirmizî Konya'ya şeyhiyle görüşmeye geldi. Şeyhinin öldüğünü öğrendikten sonra, Mevlânâ Celâleddin'in

bilgi yönünden iyi donanmış olduğunu, ancak babası gibi “hâl sahibi” olmadığını söyledi. Bunun üzerine Mevlânâ dokuz yıl süreyle onun hizmetinde bulundu. Belh’te başlayan ve babasının seyahat ettiği yıllarda devam eden öğrenimi büyük bir ihtimalle o dönemin önemli üniversitelerinin bulunduğu Halep ve Şam medreselerinde geçti.

1240 yılında Seyyid Burhaneddin’in ölümünden sonra henüz otuzlu yaşların başında bulunan Mevlânâ’nın çevresinde geniş bir mürit topluluğu ve sevgi seli oluşmuştu.

Bu sıralarda Konya’ya Şems-i Tebrîzî geldi ve Mevlânâ’nın hayatında yeni bir sayfa açıldı.

Kayıtlara göre, Şam’da ve Halep’te yaşayan Şems 1244 yılında Konya’ya geldi. O sıralarda Mevlânâ ellisini geçmişti. Konya’nın Pirinççiler veya Şekerciler hanındaki görüşmelerinden sonra aralarında hiçbir zaman kopmayacak dostluk bağları oluştu.

O güne kadar medresede ders veren, fetva için kapısına koşulan, saygı ile eli öpülüp duası alınan Mevlânâ her şeyi bırakıp altı ay boyunca Şems ile baş başa kalınca, etrafında bulunanlar ve halk büyük şaşkınlığa düştü; kimse ne yapacağını, ne diyeceğini bilemedi. Çünkü o zamana kadar Konya’da Şems diye biri tanınmıyordu.

Şems Konya’ya gelmeden önce sabahlara kadar mum ışığında kitap okuyan, babasının *Maârifini*, Arap şairi Mütenebbî’nin *Dîvân’ını*, İran edebiyatında tasavvufi mesnevinin üstatlarından sayılan, *Dîvân-ı Kebîr’inde* birkaç gazelde ismini andığı Senâî ile Attar’ın eserleri olmak üzere birçok Doğu klasiğini elinden düşürmeyen Mevlânâ, birdenbire Şems’in etkisi altına girdi.

Şems Mevlânâ’ya kitap okutmadığı gibi, medrese kapısında bekleyerek Mevlânâ ile görüşmek isteyenlere de engel oldu. Eskiden olduğu gibi aradıklarını Mevlânâ’da göremeyen müritler Şems’e kızmaya, ona dil uzatmaya başladılar. Dedikodular aldı yürüdü.

Ortamın gerginleştiğini gören Şems bir gün haber vermeden, yaklaşık olarak bir buçuk yıl önce geldiği Konya’yı terk etti.

Konyalılar ve müritler Şems gittikten sonra Mevlânâ'nın yine bildikleri o eski Mevlânâ olacağını sandılar ama zamanla bunda yanıldıklarını anladılar. Mevlânâ müritlerden ve halktan tamamen kopmuştu. Bu duruma katlanamayan ve pişmanlık duygusuna kapılan müritler ve halk özür dilemeye geldiler. Mevlânâ da ister istemez onları affetti.

Şems Şam'a gitmiş, oradan Mevlânâ'ya mektup göndermiş, daha sonra bu iki dost arasında birtakım yazışmalar olmuştu.

Şems'in son mektubundan sonra Mevlânâ, oğlu Sultan Velled'i Şam'a gönderdi ve Şems'in tekrar Konya'ya dönmesini sağladı.

Hüsameddin Çelebi bir gün Mevlânâ'ya şimdiye kadar Senâî'nin *Hadikatü'lhakika* (Gerçek bahçesi)'sının, Ferîdeddin Attar'ın *Mantıkuttayr* (Kuş dili)'inin [Mehmet Kanar tarafından Türkçeye manzum olarak çevrildi] ve *Musibetnâme*'sinin [Mehmet Kanar tarafından manzum olarak Türkçeye çevrildi] okunduğunu, Dîvân'ın bir hayli hacimlendiğini, artık anılan eserler tarzında bir eser telifinin zamanının geldiğini söyledi. Mevlânâ sarğından bir kâğıt çıkardı. Burada *Mesnevî*'nin ilk on sekiz beyti yazılıydı. Mevlânâ Hüsameddin Çelebi'ye *Mesnevî*'nin kâtipliği işini teklif etti. O da seve seve kabul edince *Mesnevî*'nin yazılmasına başlandı. Günler günleri kovalıyor, Mevlânâ söylüyor, Hüsameddin Çelebi yazıyordu. Günün değişik saatlerinde, değişik yerlerde, toplantıda, semâda, bazen sabahlara kadar yazım işi sürdü.

Köklü bir öğrenimin yanı sıra Şems ve Selâhaddin Zerkûb ile geçen kâh heyecanlı kâh durgun yılların getirdiği birikimi, klasik Fars ve Arap edebiyatlarına derin vukûfu, Kur'ân, hadis ve diğer din ilimleri alanında engin bilgisi, aşk coşkusu, insan sevgisi, İslâm dünyasında Kur'ân'dan sonra en çok okunan ve okutulan *Mesnevî*'nin yazılmasını sağladı.

Mevlânâ Celâleddin Rûmî 17 Aralık 1273 Pazar günü hayata gözlerini kapadı. O zamana kadar Konya'da görülmemiş bir cenaze töreni yapıldı. Düğün havası içinde sazla, sözle ebedî istirahat yerine taşındı ve babasının ön tarafına gömüldü.

Mevlânâ'nın ilk eşi Gevher Hatun'dan Sultan Veled ve Muhammed Alâeddin, bu eşinin ölümünden sonra evlendiği Kirâ Hatun'dan da Emir Muzaffereddin Âmil ve Melike olmak üzere üç erkek, bir kız çocuğu oldu.

Mevlânâ'nın eserleri *Mesnevî*, *Dîvân-ı Kebîr*, *Mektûbât*, *Mecâlis-i Seb'a* ve *Fihimâfih*'ten ibaret olup tümü Farsça kaleme alınmıştır.

“Mesnevî” tarzında ve aruzun “remel” bahrinde “Fâilâtün Fâilâtün Fâilün” vezniyle yazılan *Mesnevî* altı ciltten ve 25.618 beyitten ibarettir. Farsça metnin ilmî baskıları yapılmış ve Türkçeden başka birçok dile tercüme edilmiştir. Mehmet Kanar tarafından yapılan manzum çevirisinde Farsça Latinize metin de bulunmaktadır. Bu çalışma Ayrıntı Yayınları tarafından basılmıştır.

Dîvân-ı Kebîr, Mevlânâ'nın aruzun yirmi dört bahrinde yazdığı gazel türündeki şiirleriyle rubailerinden meydana gelir. Mehmet Kanar tarafından yapılan seçmeler Say Yayınları tarafından basılmıştır.

Mektûbât Mevlânâ'nın değişik vesilelerle dikte ettirdiği 147 mektuptan oluşur. Feridun Nâfiz Uzluk tarafından 1937 yılında İstanbul'da bastırılmıştır.

Mecâlis-i Seb'a Mevlânâ'nın yedi vaazının kayda geçirilmesiyle oluşan bu eser yine Feridun Nâfiz Uzluk tarafından 1937'de İstanbul'da bastırılmıştır.

İÇİNDEKİLER

Sunuş	11
Birinci Meclis	13
Münacat	14
Bismillâhirrahmanirrahim'in Manası	67
İkinci Meclis	70
Münacat	70
Üçüncü Meclis	90
Münacat	90
Dördüncü Meclis	107
Münacat	108
Beşinci Meclis	121
Münacat	122
Altıncı Meclis	135
Münacat	136
Yedinci Meclis	141
Dizin	157

SUNUŞ

Çevirisi sunulan *Mecâlis-i Seb'a* Mevlânâ'nın kayda geçirilmiş yedi vaazından oluşmaktadır. Sûfilerin vaazlarına daha çok "meclis" denirdi. *Fîhi Mâ Fîh* de yine Mevlânâ'nın kayda geçirilmiş meclisleridir.

Mevlânâ her meclisinin başında bir giriş ve münacata yer verdikten sonra - yedinci mecliste münacat yoktur - bir hadisin şerhine geçer. Kur'ân âyetlerini ya konuyla ilgili olarak ya da konu ile ilgili bir kelimeyle bağlantı kurarak şahit gösterir. Yeri geldikçe şiiirlerle metnini besler. Şiiirler daha çok Senâî'nin *Divan*'ı ve *Hadîka*'sı, Attar'ın *Divan*'ı, Nizâmî'nin *Leyli yu Mecnûn*'u, kendi eseri *Mesnevî* ve *Külliyât-ı Şems* gibi eserlerden alınmıştır. Bir yerde Sultan Veled'in *Veledname*'sinden alıntı yapılmıştır. Bu da eserin bir ihtimal Sultan Veled tarafından kontrol edildiğini ve kendi şiiirini buraya dercettiğini gösterir.

Mevlânâ anlatacağı konuları desteklemek için kimi kısa kimi uzun hikâyelere de yer verir. Bu hikâyeler meclislere göre şöyle sıralanabilir.

Birinci Meclis:

Süleyman'ın tacının eğrilmesi hikâyesi.

Ebucehil'in Hz. Muhammed'le uğraşması ve Ay'ın ikiye bölünmesi hadisesi

Kasap ile alıcı kuş hikâyesi

Hamza ile Vahşî hikâyesi

Bersîsâ hikâyesi.

İkinci Meclis:

Tilki ile davul hikâyesi

Süleyman, Belkıs ve Hüthüt hikâyesi

Üçüncü Meclis:

Padişah ile değer verdiği kul hikâyesi

Dördüncü Meclis:

Âzim hikâyesi

Sa'lebe b. Abdurrahman hikâyesi

Beşinci Meclis:

Abdülmuttalib ve yağmur hikâyesi

Habîb-i Acemî hikâyesi

Obur öküz hikâyesi.

Bu hikâyelerin içinde Bersîsa hikâyesi âdetâ bir film senaryosunun özeti durumundadır. Üzerinde çalışıldığı takdirde güzel bir senaryo ortaya çıkar.

Çeviri sırasında âyetlerin numarası, kimi şiirlerin kaynağı dipnotta verilmiş, açıklama yapılması gerekli kelimeler ve özel isimler de yine dipnotta açıklanmıştır.

Bu çalışmanın yararlı olmasını dilerim.

Prof. Dr. Mehmet Kanar

10 Kasım 2022, Bakırköy

profkanar@gmail.com

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM'İN MANASI

“Bismi” [بسم] sözünde bütün tefsircilere göre gizli mana vardır. Çünkü Araplar “ba” [ب] harfiyle söze başlamaz. Ama bu gizli mananın ne olduğu konusunda tefsirciler arasında ihtilaf vardır.

Derler ki o gizli emir Yüce Allah’ın emridir. “Kulum! Madem şeytandan sığınyorsun, benim adımla başla. Böylece onun şerinden kurtulursun.”

Bazı tefsirciler de der ki: O gizli mana kulun Allah’a bildirmesidir. “Allahım! Şeytan yüzünden feryat ediyorum, sana sığınyorum. İşime başlarken seni anmak, senin adına kaçmak, amelimi, işimi senin adına sığındırmaktan başka bir şey bilmiyorum. Senin mübarek adıyla başlamayan iş eksik, sonuçsuz kalır.”

Peygamber şöyle buyurmuştur: Allah adıyla başlamayan işin sonu gelmez. Yani Mustafa aleyhisselam diyor ki bir işte tehlike, yücelik, fayda varsa, işin başında Allah’a sığınılmazsa, istenildiği kadar çaba gösterilsin, o iş bitmez; pişmanlıkla, hüsrarla sonuçlanır. İnanmıyorsan Firavun’a, Şeddad’a¹²⁰, Nemrud’a¹²¹ bak. Onca araç gereçle, orduyla, saltanatla, güçle çalıştılar, düşündüler, büyük harcamalarda bulundular. Böylece o mülkten yarar sağlamak, geriye iyi ad bırakmak, uzun yıllar boyunca iyilikle, büyüklükle anılmak, sevilme istediler. Allah’ın adına sığınmadıkları için bütün işleri ters gitti, bütün umutları

120 Yemen’de Âd kavminin hükümdarı.

121 Hz. İbrahim döneminde yaşayan, Babil şehrini kurduğu söylenen, tevhid inancının karşısındaki kral. Hakkında bk. Cengiz Batuk, İskender Pala, Nemrud, *DİA*, 32/554-556.

sonuçsuz kaldı. Dostluk istediler, bütün âlemin düşmanı oldular. İyi ad istediler, adları kötüye çıktı. Gönüllerde büyük olmayı, hürmet görmeyi istediler; sivrisinekten, sinekten değersiz, aşağı oldular. Bu sözün daha da açılmasını istersen Peygamber'in durumuna bak. Onlar hangi işe el atsalar bununla başlar, bu ada sığınarlardı, bu ada hizmet ederlerdi. Bu adı canlarına, gönüllerine yerleştirdiler. Mallarını bu ada feda ettiler. Halkın beğenisi onları ilgilendirmezdi. İnsanlar iyi demiş, kötü demiş, buna bakmazlardı. Onların amacı insanları bu ada hizmete çekmek, bu ada sığındırmaktı. Halk tarafından iyi anılmayı, adlarının kalıcı olmasını düşünmezlerdi. Aksine onların isteği Hakk'ın adının aziz tutulması, bu adın yüceltilmesiydi. Kendi adlarını isteseler de bu ad için istiyorlardı. İnsanlar da bu büyük adı duyunca kendi adları da büyüyecekti. Halkın gözünü açmak peşindeydiler. "Yolunuzu şaşırmayın. Kendi adınızı istiyorsanız, kendi adınızı bırakıp bu ada sarılın. Hürmet istiyorsanız, bu ada hürmet edin. Kendi adınızı unutun; bu adı anın. Kendi adını arayan, kendi adını yitirir. Kim kendi adını bu ad içinde kaybederse sonsuza kadar iyi ad sahibi olur. Mustafa aleyhisselam diğer peygamberler arasında daha atikti, iyi ad bırakmakta diğerlerinden öne geçmişti.

Bu ada sığınınca zayıf ebabil kuşları sarhoş fillerin hakkından geldi. "Rabbin fil sahiplerine neler etti, görmedin mi?"¹²² âyetini oku. Bu ada hürmeti inkâr edenlere inat oku.

Bu ada sığındıkları için, bir sivrisinek şahlar şahı Nemrud'un işini bitirdi, görkemli ordusunu tarümar etti. Bu adın hürmetini sınamaya kalkıştılar, dolunay bu ada hizmet için yarıldı.

Nuh bu adı kendine sığınak edinince, doğudan batıya kadar tufan dalgaları yükseldi, yüz binlerce orduyu, kabileyi birbirine kattı. Denildiğine göre dünya hiç Nuh devri gibi mamur olmamıştı. İnsanlar o devirde olduğu kadar ad san sahibi olmamıştı.

---

122 *Kur'ân*, Fil, 105/1.

Herkes kendi adıyla sanyla övünür, mest olurdu. Nuh bu adı onlara sunsa da kabul etmezler, bu ada horlayarak bakarlardı. Çünkü görünüşe tapıyorlardı. Bu ad ise mana denizinden gelmiş bir dalgadır. Görünüşe tapanlarda yetmiş kez yıkanmadıkça buraya bakacak cesareti yoktur. “Ona ancak temizlenenler dokunabilir.”¹²³

Nuh şöyle diyordu:

– Bu adın ne kadar yüce, büyük olduğunu görmüyorsanız, gözyaşlarıyla gözlerinizi yıkayın, hüngür hüngür ağlayın da körlüğünüzü, mahrumluğunuzu anlayın. Siz ağlamazsanız, ağıt yakmazsanız, ben size ağlayabilirim. Çünkü Allah size ağladığımı, ağıt yaktığımı için bana Nuh adını verdi. Şimdi sizin hakikatleriniz helâk girdabındadır. Umut ederek ağlayacağım. Hani hastanın ölümü yaklaşınca ağlarlar ama umutları da vardır. Bu helâk girdabıdır. Ben görüyorum, siz görmüyorsunuz. Yaklaşıyor, yüzünüze dokunuyor. Ben gemide bulunurum, yine ağlarım. Ama bu seferki umutsuzca ağlayıştır. “Bunlar günahları yüzünden suda boğuldular, ardından da ateşe sokuldular ve o zaman Allah’a karşı yardımcılar da bulamadılar.”¹²⁴ Yani bu adı horladılar, bu ada saygı göstermediler. Bu adın devletinin tellahı olan Nuh’a aldırış etmediler. Sonunda bu adın yüceliği onları yakaladı, adlarını sanlarını baş aşağı getirdi. “Böylece zulmeden toplumun kökü kesildi. Hamd âlemlerin Rabbi Allah’a mahsustur.”¹²⁵

---

123 *Kur’ân*, Vâkıa, 56/79.

124 *Kur’ân*, Nuh, 71/25.

125 *Kur’ân*, En’âm, 6/45.